

59 שנת עשרים של סריס אינה כתובה בתורה, אלא הלכה למשה מסיני
60 היא.
61 הגמרא ממשיכה לבאר: וְאִידָךְ - ורב יוסף, לא פירש את הברייתא
62 בשנים של ערכין, משום שלשון הברייתא היא 'שבבן ושבת', ואם
63 מדובר בערכין ה'א' שִׁבְבָן וְשִׁבְבָת - וכי ראוי לומר 'שבבן ושבת',
64 הלא 'שִׁבְבָן וְשִׁבְבָת' מִכַּעַי ליה - היה צריך לומר, שזו היא לשון
65 הכתובה בפרשת ערכין, כמו שכתוב (ויקרא כו ד) וְהִיָּה עֶרְכָךְ הַיָּבֵר
66 עֶשְׂרִים שָׁקִלִים וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שָׁקִלִים, אבל 'בן' ו'בת' היא לשון
67 המשנה, כמו ששינו (לעיל מז:) 'בן עשרים' ו'בת עשרים'.
68 הגמרא מסיקה הלכה: אָמַר רב יצחק בר נחמני אָמַר רבי אלעזר,
69 הֲלֹכָה בְּרַבֵּי יוֹסֵי בֶן בִּיפָּר שְׁאֵמֵר מְשׁוּם רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר (לעיל מז:),
70 שאין צריך שנים שלימות בסריס, אלא שנת עשרים שיצאו ממנה
71 שלשים יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה.
72 מספרת הגמרא בהקשר זה: אָמַר רבי יוֹרָא, הלוואי שְׁאוּבָה וְאִיֶּסֶק -
73 ואעלה לארץ ישראל וְאָנְמֵר לְשִׁמְעָתָא מִפּוּמִיָּה דְמָרָא - ואלמד
74 את השמועה ששמעתי מרב יצחק בן נחמני בשם רבי אלעזר מפי
75 בעל השמועה עצמו, שהוא רבי אלעזר. בִּי סָלִיק אֲשַׁכְּחִיהָ לְרַבֵּי
76 אֱלִיעֶזֶר - כשעלה רבי יוֹרָא לארץ ישראל פגש את רבי אלעזר, אָמַר
77 לִיה רבי יוֹרָא לרבי אלעזר, הָאֵם אֲמַרְתָּ שְׁהֲלָכָה בְּרַבֵּי יוֹסֵי בֶן בִּיפָּר.
78 אָמַר רבי אלעזר, מִסְתַּבְּרָא אָמַרִי - אמרתי כן מסברתי ולא
79 ששמעתי כן מרבי, מִדְּכַבּוּלִיָּה פִּירְקוֹן תְּנִי - שכיון שבכל הפרק
80 שנה התנא את מנין השנים בתוספת 'יום אחד' והמורה על כך שזו
81 שנים שלימות, וּבְמִשְׁנָה הָכָא לגבי הסריס לא קָתְנִי יוֹם אֶחָד,
82 שְׁמַע מִיָּנָה מִסְתַּבְּרָא בְּתוֹתִיה - מסתבר שהלכה כדבריו, שאין צריך
83 שנים שלימות.

הדרן עלך יוצא דופן

פרק ששי - בא סימן

משנה

84 כהמשך למשנה לעיל (מז.) דנה משנתנו על קשר שבין הסימן העליון
85 והתחתון.
86 ילדה שמלאו לה שתיים עשרה שנים וְכָא סימן נערות הִתְחַתְּנוּ, שזו
87 שתי שערות, עַד שְׁלָא כָא סימן הנערות הִעֲלִיזוּ (ושבדדים) הנקרא
88 'בוחל', דינה כגדולה לכל דבר, ולכן אם היא יבמה, אִי הוֹלְצָתָ או
89 מִתְּיַבְמָתָ.
90 ואם כָא הסימן הִעֲלִיזוּ עַד שְׁלָא כָא הִתְחַתְּנוּ, אָף עַל פִּי שְׁהוּא דבר
91 שְׁאִי אֲפִשְׁר שיקרה, רַבֵּי מֵאִיר אָמַר, דינה כקטנה, שהרי הסימן
92 התחתון הוא הקובע, ולכן לא הוֹלְצָתָ וְלֹא מִתְיַבְמָתָ, וְהַכְּמִים
93 אָמַרִים, אָף עַל פִּי שְׁהִסִימָן הִתְחַתְּנוּ קובע, דינה כגדולה ולכן אִי
94 הוֹלְצָתָ או מִתְיַבְמָתָ, והטעם, מִפְּנֵי שְׁאֵמֵר, אֲפִשְׁר לסימן תחתון
95 לָבֵא עַד שְׁלָא כָא הִעֲלִיזוּ, אֲכַל אִי אֲפִשְׁר לְעִלְיֹן לָבֵא עַד שְׁלָא
96 כָא הִתְחַתְּנוּ, וכיון שראינו אצלה סימן עליון, ודאי שכבר באו שתי
97 שערות שזו הסימן התחתון, ומה שכעת אין לה שערות, על כרחך
98 מפני שנשרו.
99
100
101

נמרא

102 שנינו במשנה, 'בא העליון עד שלא בא התחתון, אף על פי שאי
103 אפשר' וכו'. שואלת הגמרא: אָף עַל פִּי שְׁאִי אֲפִשְׁר' ושיבוא העליון
104 לפני התחתון, וְהֵלֵא אמרת שהוא כָא.
105 משיבה הגמרא: כוונת המשנה שְׁכָא העליון לפני התחתון, הוא לְפִי
106 שיטת רַבֵּי מֵאִיר, הסובר שאפשר שיהיה כן, אָף עַל פִּי שְׁדַבֵּר זֶה אִי
107 אֲפִשְׁר לְרַבְּנָן.
108 הגמרא מקשה על אריכות לשון המשנה: וְלִתְנִי - וישנה התנא
109 בקצרה, לָבֵא הִעֲלִיזוּ עַד שְׁלָא כָא הִתְחַתְּנוּ, רַבֵּי מֵאִיר אָמַר לָא
110 הוֹלְצָתָ וְלֹא מִתְיַבְמָתָ וְהַכְּמִים אָמַרִים או הוֹלְצָתָ או מִתְיַבְמָתָ,
111

1 שְׁנֵי תְּבוּאוֹת וְיָמְכַר לָךְ' ומכאן דרשו (ערכין כט:): שהמוכר שדחו
2 אינו רשאי לפדותה בפחות משתי שנים, שהרי כתוב 'שְׁנֵי תְּבוּאוֹת'
3 שפירושו 'שְׁנֵים' של תבואות', ומיעוט רבים הוא שתיים. וכתוב
4 'תְּבוּאוֹת', ומשמע שמוכר את כל התבואות של שתי השנים, וכיון
5 שדבר זה פשוט ולא היה צריך להשמיע, על כרחך יש לדרוש שבא
6 לרבות בזה שפְּעֻמִים שְׁאֵתָה מוֹכֵר שְׁלֹשָׁה תְּבוּאוֹת בְּשְׁנֵי שָׁנִים,
7 וזאת לא יתכן אלא אם נמנה את השנים מעת לעת, וכגון שמכר את
8 השדה בא' אלול מלאה פירות, הרי הלוך אוכל אותם הפירות וכן
9 אוכל את הפירות שיקצור בשנה הבאה קודם אלול, הרי שתי
10 תבואות בשנה אחת, ועוד יאכל תבואה נוספת שיקצור לפני אלול
11 בשנה שלאחר זה.

12 שְׁשׁ שָׁנִים שְׁבַעֲבָד עֲבָרֵי מְנַלְן שזו שנים שלימות מיום אל יום. אָמַר
13 קָרָא (שמות כא ב) 'שְׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וְשִׁבְעִיעִית', ויש לדרוש שכוונת
14 הפסוק, וְשִׁבְעִיעִית נְפִי יַעֲבֹד. הרי שכתוב שעובד שש שנים וכתוב
15 שעובד בשביעית, ועל כרחך ששש שנים האמורות, הן שנים שלימות
16 מיום אל יום, והשנה השביעית היא שנה של שנות העולם, שאם
17 נמכר בניסן, כאשר מסיים את עבודתו כעבור שש שנים שלימות
18 בניסן, נמצא שעבד מתשרי עד ניסן בשנה השביעית של שנות
19 העולם.

20 מבררת הגמרא: מה ששינו בברייתא שהשנים שִׁבְבָן וְשִׁבְבָת הן
21 שנים שלימות מעת לעת, לְמֵאִי הֲלָכָתָא - לאיזה ענין נאמר כן.
22 אָמַר רב גִּידֵל אָמַר רב, לְעִנְיֵן עֶרְכִין, שהנודר להקדש ואומר 'ערך
23 אדם פלוני עלי', מחויב בסכום הקצוב בתורה, שמשנתה לפי הגיל
24 של הנערך, שערך זכר מבן עשרים שנה עד בן ששים שנה הוא
25 חמשים שקלים, ומבן חמש שנים עד בן עשרים שנה, עשרים שקלים
26 (ויקרא כו ג-ה). והיה מקום לומר ש'בן חמש', היינו שהשלים ארבע
27 שנים והוא בשנתו החמישית, והשמיעה הברייתא שזו שנים
28 שלימות, ואינו נקרא בן חמש עד שיעברו עליו חמש שנים שלימות.
29 וְרַב יוֹסֵף אָמַר, מה שלימדה הברייתא שהשנים שבבן ושבת הן
30 שנים שלימות, נאמר לְפִרְקִין דְּיוֹצֵא דוֹפֵן - לגבי העניינים של פרק
31 יוצא דופן, שאפילו במקום שלא נאמר במשנה יוֹם אֶחָד, וכגון בן
32 עשרים ובת עשרים של סריס ואיילונית, הכוונה היא לשנים שלימות
33 מיום אל יום.

34 אבוי מברר האם רב ורב יוסף נחלקו בדין או רק בפירוש דברי
35 הברייתא: אָמַר לִיה אַבְּי רַב יוֹסֵף, מִי פְּלִיגָתָ - האם אתה חולק
36 על רב בדין, שרב סובר שדווקא בערכין הן שנים מעת לעת ולא
37 בסריס, ואתה סובר שדווקא בסריס ולא בערכין. אָמַר לִיה רב יוסף
38 לאבוי, לֹא, אלא הוא אָמַר תְּרָא וְאָנָּא אָמִינָא תְּרָא - הוא אמר דבר
39 אחד ואני אמרתי דבר אחד וְלֹא פְּלִיגִינָן - ואין אנו חולקים.

40 הגמרא מביאה ראייה שאכן אינם חולקים בזה: וְהָכִי נְפִי מִסְתַּבְּרָא
41 שאין רב ורב יוסף חולקים, דֵּאִי סִלְקָא דְעֵתָּה פְּלִיגִי (חולקים) וְמֵאֵן
42 דְאָמַר לְעֶרְכִין (והיינו רב), לֹא אָמַר שכן הוא גם לְעִנְיֵינִים של פרק
43 יוֹצֵא דוֹפֵן, שבוה במקום שלא נתפרש במשנה שזו שנים שלימות
44 וכגון בסריס) אכן אין צריך שלימות, אם כן קשה, וְהָאֵמַר רב לעיל
45 (מז:) הֲלָכָתָא כְּבִוְלָה פְּרָקִין מַעַת לְעַת, והיינו שגם בבן עשרים של
46 סריס צריך שנים שלימות, ונמצא שרב סותר את עצמו. אלא על
47 כרחך מודה רב לרב יוסף שגם בסריס צריך עשרים שנים שלימות,
48 ורק שלגבי כוונת הברייתא פירש שלא דיברה אלא בערכין ולא
49 בסריס.

50 מבררת הגמרא: אֲלֵא זהו הדבר הטעון בירור, לְמֵאֵן דְאָמַר לְעֶרְכִין
51 - לרב שפירש שהברייתא דיברה על שנים של ערכין, מֵאִי מַעֲמָא
52 לֹא אָמַר לְיוֹצֵא דוֹפֵן - מדוע לא פירש שמדובר גם בשנים
53 המוזכרות בפרק יוצא דופן, והיינו שני סריס.

54 משיבה הגמרא: משום שיש להעמיד השנים 'שבבן ושבת' דוּמִיָּא
55 דְהֶנְךָ - בדומה לשאר השנים המוזכרות בברייתא, מִה הֶנְךָ דְהֶתִּיבָן
56 אָף הֵינִי נְפִי דְהֶתִּיבָן - שכמו שאר השנים, והיינו של קדשים, של
57 בתי ערי חומה ושל עבד עברי, הן שנים הכתובות בתורה, כן השנים
58 'שבבן ושבת' הן שנים הכתובות בתורה, והיינו בפרשת ערכין, אבל

1 והענין בזה – ש"לבנה" קאי על ישראל, ש"מונין ללבנה"⁷¹ ודומין ללבנה⁷². ועל-זה נאמר הלשון "זה" –
 2 שהענינים השייכים לישראל, דהיינו, אהבת הקב"ה לישראל, האהבה המוסתרת הנ"ל, צריכה להיות בגילוי.
 3 וזהו שראש-חודש הוא יום טוב' לנשים⁷³, והיינו, שהיום טוב' של כנסת ישראל, אשתו של הקב"ה, הוא
 4 בראש-חודש, שאז הוא ה"מולד" דישראל הדומין ללבנה, היינו, שהאהבה המוסתרת באה בגילוי.
 5 טז. וענין זה נעשה על-ידי משה – "וידבר משה":
 6 ענינו של משה רבינו – "רעיא מהימנא" – שהוא הממשיך את כח האמונה וה'מסירת נפש' שלמעלה מטעם
 7 ודעת שבכל אחד ואחד מישראל, שיהיו בפנימיות⁷⁴.
 8 וענין זה הוא הכלי להמשכת האהבה המוסתרת והחסדים המכוסים, – שהם למעלה מחסדים הגלויים,
 9 להיותם חסדים שלמעלה מסדר השתלשלות⁷⁵ – שיהיו בגילוי.
 10 והיינו, שעל-ידי בחינת משה שבכל אחד ואחד מישראל (כדאיאת בתניא⁷⁶), שהוא ענין התעוררות האמונה
 11 ומסירת-נפש שלמעלה מהשתלשלות שבנפשו, שתומשך בגילוי – נפעל גם על אהבת הקב"ה לישראל שלמעלה
 12 מהשתלשלות, שתומשך בגילוי, ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, במהרה בימינו.
 13 [במהלך ההתוועדות נזכר הענין ד"הנה זה עומד אחר כתלנו"⁷⁷, שבאמת, הרי זה כבר לא רק "אחד כתלנו",
 14 כי אם לפנים מהכותל, אלא שהכותל מעלים שאין רואים, וכאשר יסירו את ההעלם, אזי יראו אותו בגלוי].

74 ראה תו"מ סה"מ אדר ע' לה. וש"נ.
 75 ראה תניא פכ"ו. ובכ"מ.
 76 רפמ"ב.
 77 שה"ש ב, ט.

71 סוכה כט, א.
 72 ראה סוכה שם. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך.
 ועור.
 73 ראה פרד"א פמ"ה. הובא בטווא"ח סתי"ז. אוה"ת תשא ע'
 איתתקפה ואילך.

המשך ביאור למס' נדה ליום ראשון עמ' א

23 שאפשר לסימן שבדדים לבוא קודם לשערות, תינינו דְּתִיב (יחזקאל
 24 טז ז) 'שְׂדִים נְכוֹנוֹ וּשְׁעָרָה צְמַח', שפירושו, שגדלו השדים וצמח
 25 השער במקום הערוה, ונראה מסדר הדברים שיתכן שידגלו הדדים
 26 לפני הבאת השערות, וכשיטת רבי מאיר, אֵלָא לְרַבֵּן קֶשֶׁה, דְּאִיפְכָא
 27 מְבַעֵי לִיה – שהיה צריך לכתוב הפוך, שהרי תמיד צמיחת השער
 28 קודמת.
 29 מתרצת הגמרא: הָבֵי קְאָמֵר, בֵּינָן שְׂדִים נְכוֹנוֹ, דהיינו שגדלו
 30 השדים, בְּיָדוֹעַ שְׁשְׁעָרָה צְמַח' לפני כן.
 31 הגמרא מקשה שוב: בְּשִׁלְמָא לְרַבֵּי מְאִיר, הסובר שאפשר לסימן
 32 העליון לבוא לפני התחתון, תינינו דְּתִיב (יחזקאל כג כא) וְתַפְקֵדִי
 33 אֵת זְמַת נְעוּרֵיךָ בְּעֵשׂוֹת מַמְצְרֵים דְּדִידָךְ לְמַעַן שְׂדֵי נְעוּרֵיךָ, ופירוש
 34 הפסוק, זוכרת את את הזימה שעשית בעת שהיו מצרים משחקים בך
 35 וממעכים דריך, כדי להתאנף ולזנות בך כשתהי ראויה לאשה
 36 ותבואי לימי נערות. והתיבה 'שְׂדֵי' היא מלשון 'להשליך', כלומר
 37 עדיין היו שערות נעורייך עומדות להשתלח ולצאת. ומוכח שהדדים
 38 קודמים לשערות והיינו שיתכן שיהיה כן, וכשיטת רבי מאיר, אֵלָא
 39 לְרַבֵּן קֶשֶׁה, דְּאִיפְכָא מְבַעֵי לִיה – שהיה צריך להיות להיפך, משום
 40 שתמיד שערות קודמות לדדים.
 41 מתרצת הגמרא: הָבֵי קְאָמֵר, בֵּינָן שְׂבָאוֹ דְּדִידָךְ בְּיָדוֹעַ שְׂבָאוֹ נְעוּרֵיךָ.
 42 הגמרא מתרצת בדרך נוספת: וְאִיבְעִית אִימָא, מְאִי לִשְׁוֹן 'שְׂדֵי'
 43 שבפסוק, בּוֹלָה בְּדִין בְּתִיב – כל הפסוק מדבר בדדים, ו'שְׂדֵי' היא
 44 לשון שדים. וְהָבֵי קְאָמֵר הַקְּדוּשׁ בְּיָדוֹעַ הוּא לְיִשְׂרָאֵל,

1 ואין צריך לשנות 'אף על פי שאי אפשר', וְאִנְיָ יְדַעְנָא – ואני אדע
 2 מעצמי שטעם דברי החכמים מְשוּם דְּאִי אִפְשָׁר הוּא, וודאי כבר בא
 3 התחתון, שאם לא כן מדוע מחשיבים אותה כגדולה, וכן הייתי מבין
 4 לבד שרבי מאיר חולק בזה וסובר שאפשר שיבוא העליון לפני
 5 התחתון.
 6 מתרצת הגמרא: אִי לֹא תִנָּא 'אֵף עַל פִּי שְׂאֵי אִפְשָׁר', הוּא אִמְיָנָא
 7 שאצל רוב נְשִׁים הסימן התחתון אִתִּי בְּרִישָׁא – בא תחילה, וּמֵיעוּמָא,
 8 עֲלִיּוֹן אִתִּי בְּרִישָׁא – ואצל מיעוטן הסימן העליון בא תחילה,
 9 והמשנה מדברת באשה שראינו אצלה סימן עליון, ולגבי התחתון אין
 10 לנו בירור, שבאופן זה אם נסמך על הרוב יש להחשיבה גדולה, וְרַבֵּי
 11 מְאִיר שֶׁדָן אותה כקטנה הולך לְטַעְמֵיהָ, דְּחִישׁ לְמֵיעוּמָא – שהוא
 12 חושש למיעוט ואינו סומך על רוב, וְרַבֵּן לְטַעְמֵיהוּ דְּלֹא חִישֵׁי
 13 לְמֵיעוּמָא, ולכן דנים עליה כגדולה. וְהֵי מִלִּי בְּסַתְמָא, כשלא בדקו
 14 אם יש לה סימן תחתון, שאז יש לתלות שהוא בא, אֵבָל הֵיכָא דְּבָרְקָן
 15 וְלֹא אִשְׁבָּחָן – ולא מצאו סימן תחתון אִמֵר מוֹדוֹ לִיה – אמור
 16 שמודים לו וְרַבֵּן לְרַבֵּי מְאִיר דְּסִימָן עֲלִיּוֹן קָדִים – קדם לתחתון, כמו
 17 אצל מיעוט הנשים, וקטנה היא. קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאִי אִפְשָׁר שִׁבּוּא
 18 הסימן העליון עד שלא בא התחתון, וכיון שאשה זו יש לה סימן
 19 העליון, אם כן וְדִאי כבר אִתִּי – בא הסימן התחתון וגדולה היא,
 20 וּמְנַתֵּר הוּא דְּנָתֵר – אלא שנשר הסימן (שהן שתי שערות) לאחר
 21 מכן.
 22 הגמרא מקשה על שיטת חכמים: בְּשִׁלְמָא לְרַבֵּי מְאִיר, הסובר

58 שערות בתוך הפרק, סימן הוא כלאחר הפרק, וגדולה היא.
 59 רבי שמעון אומר, אף תוך הפרק נשים בודקות אותן.
 60 מוסיפה הברייתא: ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל. ביצה.
 61 נאמנת אשה לומר שיש לנבדקת שערות וגדולה היא לענין שלא
 62 תמאן, שזו היא חומרא, וכן נאמנת לומר להיפר, שאין לה שערות
 63 וקטנה היא, כאשר יש בכך חומרא, והיינו לענין שלא תחלוץ, אבל
 64 אין נאמנת לומר קטנה היא לענין שתמאן וגדולה היא לענין
 65 שתחלוץ, משום שזו קולא, ואם תטעה האשה, נמצא שמקילים שלא
 66 כדון.
 67 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר רב, רבי יהודה אומר
 68 לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן. מקשה הגמרא:
 69 בשלמא לפני הפרק בעיא ו-צריכה בדיקה, דאי משתבחי - שאם
 70 ימצאו שערות עכשיו, הרי שהן שומא, ולאחר הפרק הן גם כן שומא
 71 וינהו ואינן סימן, ואם לא תביא שערות נוספות, קטנה היא ואינה
 72 חולצת. ולענין זה האשה נאמנת, שהרי לא באה אלא להחמיר.
 73 אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה, והאמר רבא, קטנה שהגיעה
 74 לכלל שנותיה ו-שתיים עשרה שנה ויום אחד אינה צריכה בדיקה,
 75 משום שהזקה עליה שהביאה סימנים.
 76 משיבה הגמרא: כי אמר רבא חזקה שהביאה סימנים, היינו למיאון,
 77 שמתמרים ומחזיקים אותה כגדולה ולא תמאן, אבל לחליצה מודה
 78 רבא דבעיא בדיקה, שאין סומכים על חזקה זו להתיר לה לחלוץ.
 79 אמנם מאחר שיש חזקה, די בבדיקת נשים.
 80 שנינו בברייתא בדברי רבי יהודה: 'תוך הפרק אין נשים בודקות
 81 אותן'. מבארת הגמרא: קסבר רבי יהודה שתוך הפרק דינו כלאחר
 82 הפרק (דמי) לענין גדלות, שאם הביאה סימנים בתוך שנת השתיים
 83 עשרה, שהוא תוך הפרק, הרי היא גדולה. ולאחר הפרק, דאיכא -
 84 שאז יש חזקה דרבא שאמר שכיון שהגיעה לכלל שנותיה מסתמא
 85 הביאה סימנים, לכן סומכין אנשים וברבן - סומכים על נשים ודן
 86 בודקות אותה, אבל תוך הפרק, דליכא - שאז עדיין אין חזקה
 87 דרבא, ולא סומכין אנשים - אין סומכים על נשים להחשיבה
 88 כגדולה ולהתיר לה לחלוץ ולא ברבן נשים - ולכן אין נשים בודקות
 89 לאחר הפרק.
 90 שנינו בברייתא: רבי שמעון אומר אף תוך הפרק נשים בודקות
 91 אותן. מבארת הגמרא: קסבר שמעון תוך הפרק כלפני הפרק,
 92 שאם הביאה שערות בתוך הפרק אין זה סימן וקטנה היא, ובעיא
 93 בדיקה, דאי משתבחי - שאם ימצאו שערות בתוך הפרק, הרי הן
 94 שומא, ולאחר הפרק הן גם כן שומא וינהו, ואינן סימן, ואם לא
 95 הביאה שערות נוספות קטנה היא ואינה חולצת. ולענין זה האשה
 96 נאמנת, שהרי לא באה אלא להחמיר.
 97 שנינו בסיום הברייתא: ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל,
 98 כיצד גדולה היא שלא תמאן, קטנה היא שלא תחלוץ. אבל אין
 99 נאמנת לומר קטנה היא שתמאן, וגדולה היא שתחלוץ.
 100 שואלת הגמרא: האי מאן קתני לה - פיסקה זו מי שנה אותה, הרי
 101 אינו נראה שהיא המשך דברי רבי שמעון, כי מאחר שסובר שתוך
 102 הפרק כלפני הפרק, איך יאמר שנאמנת אשה לומר גדולה היא שלא
 103 תמאן, והלא אפילו אם באמת יש בה שערות קטנה היא.
 104 משיבה הגמרא: איפצית אימא דברי רבי יהודה היא, ואתוך הפרק
 105 - ונאמרה לגבי בדיקת תוך הפרק. שאף שקודם לכן אמר רבי יהודה
 106 שבבדיקת תוך הפרק אין נשים נאמנות, משמיעה פיסקה זו, שדוקא
 107 להקל אינה נאמנת אבל להחמיר נאמנת, שאם אמרה גדולה היא,
 108 מקבלים את דבריה לענין שלא תוכל למאן, וכן נאמנת לומר קטנה
 109 היא לענין שלא תחלוץ. אבל אי אפשר לומר שמדובר בבדיקה
 110 שלפני הפרק, שבה לא שייך לומר גדולה היא שלא תמאן, שהרי
 111 אפילו אם יש לה שערות, קטנה היא. וכן לא יתכן לפרש שמדובר
 112 לאחר הפרק, משום שבזה נאמנת אשה אפילו להקל, כמו שנתבאר
 113 בדברי רבי יהודה לעיל.

1 איכרפו דידך - כשדריך גדלו מעט לא תדרת בך - לא חזרת
 2 ממעשיך הרעים, אישתדו דידך - כשגדלו דריך יותר ונעשו כשדיים
 3 גמורים נמי לא תדרת בך - גם כן לא חזרת בך.
 4 מבואר במשנתנו שהסימן התחתון הוא העיקר. הגמרא מבררת את
 5 המקור לכך: דבולי עלמא מיהא אתחתון כמכין - על כל פנים
 6 לדברי הכל סומכים על הסימן התחתון ולא על העליון, מנן דין זה.
 7 משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא רבי רבי
 8 ישמעאל, אמר רבא (במדבר ה ו) 'איש או אשה כי יעשו מקל
 9 תפאות האדם, השנה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה,
 10 מה איש נעשה גדול כסימן אחר, שהרי אין לו סימן עליון אלא
 11 תחתון בלבד, אף אשה נעשית גדולה כסימן אחר.
 12 שואלת הגמרא: ואימא או האי או האי - ואולי נאמר שנעשית
 13 גדולה או בתחתון או בעליון.
 14 משיבה הגמרא: כיון שלמדנו אשה מאיש, ראוי לומר שהיא כאיש
 15 לגמרי, מה איש נעשה גדול בסימן תחתון ולא בעליון, אף אשה
 16 בתחתון ולא בעליון.
 17 הגמרא מביאה ראייה נוספת מברייתא שהסימן התחתון הוא העיקר:
 18 תנאי נמי הכי בברייתא, אמר רבי אליעזר רבי צדוק, בך היו
 19 מפרשין בבינה ואמר, כיון שבא תחתון וראי גדולה היא ושוב אין
 20 משגיחין על עליון.
 21 הגמרא מביאה ברייתא השונה שיטות נוספות בסדר הגעת הסימנים:
 22 תנאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר אצל בנות כרבים, תחתון
 23 ממהר לבא לפני העליון מפני שהגולות כמרחצאות וזה גורם
 24 לצמיחה מוקדמת של השערות, ואצל בנות כפרים, עליון ממהר
 25 לבא לפני התחתון מפני שפוחנות כפרים, ומתוך שהן מנידות
 26 ורועותיהן תדיר דדיהן מתפשטים.
 27 רבי שמעון בן אליעזר אומר, אצל בנות עשירים הדר של צד ימין
 28 ממהר לבא מפני שנישוף באפקריסותן - משתפשף בסודר הנתלה
 29 על הדר הימני, אבל אצל בנות עניים, שאין להן סודר, הדר של צד
 30 שמאל ממהר לבא מפני ששואבות ונושאות פדי מים עליהן,
 31 ואיפצית אימא מפני שנושאת אחריה על גסיהן - על צדיהן.
 32 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, הדר שבצד
 33 שמאל קודם לבוא לזה שבצד ימין. רבי חנינא בן אחי רבי יהושע
 34 אומר, מעולם לא קדם צד שמאל לצד ימין חוץ מאחת שהיתה
 35 בשכונתי שקדם צד שמאל לצד ימין וגם הוא חזר לאחר מכן
 36 לאיתנו - לבריאיותו, שנעשה קטן כבתחילה.
 37 הגמרא מביאה ברייתא הדנה לגבי אופן בדיקת הסימן התחתון: תנו
 38 רבנן, כל הנבדקות האם הביאו שתי שערות, אינן נבדקות אלא על
 39 פי נשים כשרות ונאמנות, ולא על פי אנשים, שהרי כתוב (משלי ג
 40 יז) דרכיה דרכי נעם, וכן היה רבי אליעזר מוסר אותן לאשתו כדי
 41 שתבדקו, ורבי ישמעאל היה מוסר אותן לאמו לצורך זהו.
 42 משיבה הברייתא: רבי יהודה אומר, יש חילוק דבר, שלפני הפרק
 43 - לפני עונת הנדרים, והיינו קודם שנעשה בת אחת עשרה שנים ויום
 44 אחד, וכן לאחר הפרק, והיינו לאחר שהיא בת שתיים עשרה ויום
 45 אחד, נשים בודקות אותן. שאף שאין לנשים נאמנות גמורה,
 46 באופנים אלו אפשר לסמוך עליהן, שהרי לפני הפרק אפילו אם
 47 הביאה שתי שערות, אינן סימן אלא שומא, וודאי קטנה היא, ולכן
 48 כשבדקו אותה נשים, בין שאמרו שיש לה שערות ובין שאמרו שאין
 49 לה, מחזיקים אותה כקטנה ולא עליון אנו סומכים, ואמנם מועילה
 50 בדיקתן לענין זה, שאם מצאו בה כעת שערות, מתברר שהן שומא,
 51 ולכן אם גם לאחר הפרק לא ימצאו בה אלא את אותן השערות
 52 בלבד, לא תחשב גדולה על ידן, משום שאינן סימן אלא שומא, וכן
 53 כשבדקו אותה הגושים לאחר הפרק, אם יאמרו שיש לה סימנים,
 54 נאמנות, שהרי דרך היא להביא או שערות. אבל תוך הפרק - מאחת
 55 עשרה שנים עד שתיים עשרה, אין נשים בודקות אותן משום שאין
 56 משיאין ספקות על פי נשים לומר גדולה היא שתחלוץ ותהיה
 57 מותרת להנשא לכל אחד. וטובר רבי יהודה שאם הביאה שתי